„ЗАСТАВА“ излази редовно: редом петком недељом, на целом табаку, а уторником на по табака.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 14 ф. — н.
на по године . . . . . 7 ф. — н.
на четврт године . . . . . 3 ф. 50 н.
на 1 месец . . . . . 1 ф. 20 н.
За Србију (у сребру).
на годину 35 дин. на пола године 17½ дин. на четврт године 9 динара.

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слова, а за жиг плаћа се по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а предплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад у дунавској улици.

РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви стају 10 новч.

БРОЈ 164. У Новоме Саду у среду 22. октобра (3. новембра) 1880. ГОДИНА XV.

МИНИСТАРСКА КРИЗА У СРБИЈИ.

△ У предпрошлом броју листа разложисмо у кратко размирицу, сукоб и дипломатски судар међу Београдом и Бечом због трговински одношаја. Обележисмо формалну диференцију међу њима у тумачењу 37. чл. берл. уговора од год. 1878. и нагласисмо стварну разлику и опреку, која је замашнија него она формална, која је дотичној страни само љуска далеко важнијој језгри; ако слабија страна без реципрочности, без узајамности, и то на основу аустријско-турских уговора било од год. 1862. било од год. 1718. стане на становиште друге стране, то би ова друга страна добила у руку језичац на вази за даље детаљне трговинско-царинске преговоре и уговоре већ с тога, што би могла лакше чекати. То би уједно била полуга, којом би се слабија страна у теснац довести могла, да ова и царинску заједницу прими.

Оволико за прецизније обележење спора.

Овај је спор, као што рекосмо, произвео у Србији кризу министарства. И ако има у самој Србији унутрашњи ствари и размирица, које би кадре биле кризу произвести, у овај ма нису ове, него спољашње размирице кризу произвеле, ако се и не може порећи, да су унутрашње размирице олакшале постанак, и да могу отештати развитак и безопасан свршетак кризе.

У приликама ма какве кризе, а особито оне, која с поља долази, па и унутрашњом постаје, прва је иницијатива у руци владаоца. Кад једно министарство одступа с тога, што не одступа од свога становишта, то примање оставке му, и постављање новог министарства значи намеру и покушај по вољи ил невољи, да се размирица и сукоб изравна на становишту спољашње стране, што је кризу изазвала. Ово је тим очевидније, кад се не ради о стварном „мањем-вишем“ попуштању, него о начелу, о полазној тачци. Овде дакле пре свега на дневни ред долази питање: може ли се овако министарство саставити, које стаје на спољашње становиште?

И тако и видимо, да је владалац позвао пре свега десно крило опозиције, да састави министарство, и то са н јдешњим, па по томе за то и најудеснијим чланом својим, са — Мариновићем на челу. Као што се чује, г. Мариновић се изразио, да он целу ствар сматра као распру око „формалности“, и по томе би он, кад би владу у руке узео, готов био, да преко те формалности пређе, и на становишту друге стране с њом ступи у стварне преговоре. Да се народна скупштина сазове најпре на то, да се изјасни, да ли она начелно стаје на то становиште, па да се за случај, да пристане на то, доцније она опет сазове за стварни, детаљни претрес погодбени предлога, то би био двоструки посао, и тешко да би се тим двоструким путем пошло. По свој прилици така нова влада упустила би се одма у стварне преговоре, у ком би случају међутимно признање противничког становишта само њу везало. Остало би питање: да ли би се погодбени предлог поднео садањој, или новоизбраној скупштини на претрес.

Но ма како било, питање је: да ли би и која народна скупштина, и то под ауспицијама, под вођењем конзервативног мини гарства пристала на предлоге конзервативне владе? То би можда једино бити могло, кад би и други делови садање опозиције, средина негдашњи либералаца, и лево крило радикалаца, ма које боје, томе помогли. „Видело“ већ у своме најновијем броју од 15. окт. пише: „Што се тиче односа Србије и Аустро-Угарске, то је питање са свим другога реда. Но ми смо свагда веровали, да суседне земље имају толико заједнички интереса за одржање добри и пријатељски односа суседства, даће се ти односи моћи исправити без повреде и српски права, и српски интереса“. То се наравно не слаже са садржином 110-ог чланка у броју од 12. септ. Међу тим и не види се да би у Србији ко био противу „изправљања без повреде и српски права и српски интереса,“ само што то сваком нису питања другога реда. Но како у „Виделу“ поглавито пишу људи, које конзервативцима, па ма и младоконзервативцима називљу, то је питање, хоће ли либералном, па још и радикалном огранку опозиције име поднети, да и у такој ствари иду са конзервативцима заједно.

Како се дакле и не поговара, да ће се ново министарство образовати из либералнији живаља опозиције, а најмање из и од они, који су на гласу и који су остали у народном поверењу, ма да су из досадањег министарства иступили, међу којима у првоме реду помињемо Јеврема Грујића, то је сва прилика, да је ово покушај да се види, може ли, не може ли ићи, па да се с пољазиди и чује глас и воља народа.

Онда ће сљедовати оно, што ми назвасмо: прибрањем и реконструкцијом, преображајем слободоумне народне странке и министарства на том основу и у томе правцу. То би се могло инаугурисати, или освештати великом, свакако пак новом народном скупштином, јер би се тим жеља народа боље познала, ситуација разбистрила и криза лакше решила.

У овим кризама и положај владаоца није лак. Но кад владалац иницијативу своју у таким кризама у свом и народа интересу тако употреби: да се његов избор људи за управу земље и народа окуша и на поверењу народног слободно избраног представништва, што је управо најдрагоценија прерогатива владаоца — то ће он своју дужност испунити и из нутра и — споља.

Оволико усред ове нерешене кризе за сад рећи нађосмо за публицистичну дужност.

Политички преглед.

Од како су се Аустро-угарске делегације састале, **посланици енглески и немачки** баве се у Будапешти. Том бављењу њиховом даје се велик политички значај. Вели се, да је Елјот упућен, нек остане у угарској престоници, довле год делегације устрају, те нека гледи, да паралише извесне тежње бечког и берлинског кабинета, које раде против садашње енглеске политике на истоку. Јамачно је излив тог неповерења енглеског спрећу Аустро-Угарске, што гледстонов орган пише. „Дељи Њус“ од 18. (30.) октобра доноси жесток чланак против Аустро-Угарске и у њему вели, да је то гола привремена задруга држава. Гледстонова влада, вели, не води ни најмањег рачуна о упливу Аустро-Угарске, јер тај уплив почиваше на сујеверици, али сад је и те сујеверице нестало.

Данас опет немамо ничега новог да забележимо у погледу **ујућиње афере**. Док Дервиш паша не преузме комисарство од Риза-паше, ствар се јамачно не ће развијати, стојаће на једном месту. Сад се јавља, да је Божа Петровић 17. о. м. за то отишао под Сутормав, да узме заповедништво над војском, што је онде сакупљена. Та је војска одређена, да прими и поседне Ујућиње, кад буде предан. Као што „Пол. Кор“. 18. о. м. с Цетиња телеграфују, Риза паша је на писмено тамо поручио, да је вољан доћи у Кунију да углаве уговор о предаји. Видећемо, хоће ли. Што се тиче даљег опредељења јевропске флоте, о том се готово ништа не говори. Поменутом листу јављају из Петрограда само то, да је контр-адмирао Кремер упућен, нека с руском швадром све дотле у Боци остане, довло и други бродови. Он је и овуномоћен, да може једног повереника послати на предају Ујућиња, ако то и други заповедници бродова учине. Као прва идућа станица за руске бродове одређен је Пироз.

Ако је берлински „Нац. Цјтг“ добро обавештен, Новиков је на ново ступио с Портом у преговоре ради решења **грчког питања**. Новиков намерава, да се узме за границу средња пруга између пруге берлинске конференције и оне, што ју је Порта у својој ноти од 21. септ. означила Тако у Цариграду. У Атини пак друкче. Тамо је 16. окт. под председништвом војеног министра била конференција, на којој су били заповедници корова Петимеза и Сулцо и заповедник флоте, адмирао Сахини. Војсци из Пелопониса заповеђено је, да се крене пут севера. Вели се, да Комундуро хоће Италијуда замоли, нек се она прими заштите Грка у отоманској царевини. Међу тим, „Тајмс“ на ново даје савет Грчкој, нека се чува, да не пренагли. Јевропа је, вели, дужна, пазити, да се берлински уговор изврши; не може се сумњати, да силе нису сложне и да нису наклоњене Грчкој. Но од њих се не може искати, да своје рођене интересе из вида изгубе. Садашњи је тренутак критични тренутак у историји истогног питања; не смотрен корак могао би на ново створити опасности, које су пре две године сретно прешле. Ако Грчка распири плам рата, плам ће за цело захватити цело Балканско полуострво и створио ресултате, који Грцима за цело не ће добро дошћи. Ако Грчка ушчека, завршује светски лист, њени ће захтеви, које је Јевропа потврдила, за цело бити испуњени.

Почетком идуће године почеће у Петрограду излазити дневни политичко-друштвени **пољски лист**. Издаваће га познати петроградски адвокат и општесловенски књижевни историк Спасовић, који је на крашевсковом јубилеју у Кракови својом „панслованским“ беседом изазвао читаву грају у словенофага и словенофоба. У последњој свесци петроградског журнала „Весника Јевропе“ почела је излазити најновија спасовићева расправа с насловом: „Маркгроф Вјелопољски, његов живот и његова политика“. Сви ти чинови иду у прилог руско-пољском измирењу.

У француском министарском већу, што је 18. октобра држано, поднео је министар Констан извештај о **затварању манастира**. Констатова, да нигде не беше озбиљна отпора, а где су ултрамонтанци и дигли ларму и почели правити нереда, ту их је полиција знала ућуткати. 18. октобра разрешене су у седам детартмана све не овлашћене конгрегације. Влада је намерно изабрала прво оне департмане, где је био спремљен и организован највећи отпор и где је ултрамонтанска странка многобројна. У Карпантру су доминиканци у миру и тишини распуштени. У Ниму се искупише пријатељи мрака око Реколекта, но манастир им и пак на миру би затворен. У Арлу су распуштени патри од „светог срца“, у Марсељу области. Марсељско општинско веће изјави, да влада може рачунати на његову и на помоћ свију републиканаца. У Јури посети надзорник некадашњ1 јежовитску школу и нађе предстојника глуха и сумахнута свештеника. Већина учитеља беше погрешно уведена. Влада ће школу затворити и предстојнике оптужити.

Аграрно питање у Ирској задаје велике бриге енглеској влади. Због неуређености аграрних одношаја било је ове године, осим политичких изјава и демонстрација, и самих немира на више места у тој земљи. Виновници и коловође — највише ако их има свега тринаест — биће стављени пред суд, истрага је већ довршена. Познати поборник еманципације жена, а не мањи пријатељ ирске сиротиње, Џон Брајт, издао је 13. октобра отворено писмо о ирским приликама, које је велику сенсацију учинило. Брајт у писму изриче наду, да ће се наћи начин, како да се постојано поправи аграрни систем у Ирској. Један либералан орган, „Статист“, за који се вели, да стоји близу гледстоновој влади, која кад и кад преко њега пушта своје назоре у свет, развија план за експропријацију великог дела Ирске. По том би се плану поседницима платила прикладна накнада и постепено стварао земљеделски сталеж. „Статист“ мисли, да је нужно, то учинити, а и да се лако даде извести.

Јуче, у уторак почео је **избор председника у Северо-америчким сједињеним државама.** Као обично у таким приликама што бива у прекоморској светској републици, политичко је узбуђење и овога пута достигло врхунац свој. Сваколика радња застала је. Сви кругови и све новине баве се само избором председника. Републиканци се поуздано надају победи, понашају се, као да је избор већ свршен и победа на њиховој страни. Кандидат им је ђенерао Гарфилд. Но и демократи се из петиних жила упињу, да изаберу свог кандидата, радњу своју нарочито развијају по индустријским средиштима. Још није извесно, на чијој ће страни бити победа, јер врло многи бирачи, који би са царинско-заштитних разлога гласали за републиканског кандидата, ма да мрзе демократима, гласаће сад демократски. И пак у Њујорку сматрају, да је републиканцима победа извесна; сама њујоршка држава јамачно ће имати републиканску већину, ма да сама варош Њујорк броји 75,000 демократских бирача.

„Црвена књига“ о црногорском питању.

По „црвеној књизи“, што је делегацијама поднета, приказали смо пак и развитак црногорског питања до гренвиљева предлога о демонстрацији бродова (21. јуна о. г.) Како је то питање још једнако на дневном реду, то ћемо овде по истом извору да нацртамо даљу дипломатску радњу у том погледу.

Дне 13. јула рим. изнесе лорд Гренвиљ службено у свет предлог о демонстрацији флота. О том јавља гроф Карољи барону Хајмерлу из Лондона дне 3. јула рим. да му је лорд Гренвиљ посве поверљиво изразио, да би ваљало црногорског кнеза позвати, нека под заштитом демонстрације европских флота властитом војничком снагом поседне пределе што му је допитан ујућињским аражементом. Код те демонстрације имале би начелно суделовати све велевласти, битно пак према склоности њих сваке. На бродови не би било војске за искрцавање, но да на Бојану или чак на скадарско језеро дођу поједине ратне шајке са размерним оделом морнара, могло би по мњењу лорда Гренвиља бити корисно и против арбанашкој лиги и проти отпору Турске. Разумева се, да би акција власти морала остати само при опредељеној сврси и да би свака власт у напред морала нарочито одређи се посебних својих сврха и користи.

Два дана касније добио је Гренвиљ већ изјаве о свом предлогу, те избрисао из свога програма део о ратним шајкама.

Гроф Карољи јавља из Лондона дне 5. јула рим. да је с лордом Гренвиљем прама упути већ говорио. Гренвиљ да је сватио, да Аустро-Угарска не би могла пристати на туђу окупацију. Карољи му се није успротивио, кад је рекао, да се стално нада да ће Аустрија пристати уз демонстрацију пред Ујућињем. Гренвиљ додаде, да и сам мисли, да неће требати ратни шајка, те да се нада мирну и повољну решењу источних потешкоћа, где су све власти bona fide сложне те накане сложно поступати.

Црна Гора уочила је такођер, што је Гренвиљ наумио, те разложила већ 4. јула рим., да Порта сад опет у ујућињском окружју онако петља, као пре с Гусињем и с Кучи, те да је Црној Гори положај још замршенији и теготнији, од како је изнешен нови тај предлог. Кнежевска влада позива се с тога опет на посредовање власти, да се замршај чим пре реши.

Дне 6. јула рим. ставља Гешен Порти рок од три недеље, да преда Ујућиња. Кадри и Абедин паша уверавају сложно, да су проникнути озбиљношћу ствари, и наумили чим пре испунити неизвршене јоште обвезе. То да вреди особито о црногорском питању, и да се почиње жалити, што је оно самовољно и непромишљено затезано. Унаточ тим лепим изјавама рече гроф Дубски, да му се чини, да Порта рачуна на неслогу власти и да се те последње наде држи као утопљеник сламке.

Гренвиљов предлог примљен је међутим врло опрезно. Види се, да нико неби примио одговорности или обвезе.

Барон Хајмрле даје дне 6. јула рим. грофу Карољију сљедећи напутак. Нечини нам се сходно, да изравно позовемо Црну Гору, да оружјем поседне предел, што јој је допитан уређењем о Ујућиња. Такав позив пребацио би на власти одговорност за све посљедице, и наметнуо им моралну обвезу, да Црну Гору, која, како се чини, слабо нагиње на акцију, осигурају против сваког неуспеха, а евентуално да и ратују против Арбанаса. Даље вели та упута, да је посве разумљиво, да лорд Гренвиље није мислио, да би се војска имала изкрцати. Да се то у опште може допустити, морало би се много војске изкрцати, да се уклони и најмања непогода, а о разним потањим питањима, као о састављању војске, о заповедништву, о трајању окупације и т. д., настале би без двојбе велике потешкоће, те би се питање можда заоштрило до рата против Турске. У Бојану неби имале шајке запловити, јербо би их лети, кад је вода врло плитка те се дубљина често мења, могли на врло кривудастој реци с обе стране неодољиво нападати непријатељски топови, а да вода нагло падне, могле би остати затворене, као што сад вбиља остадоше два врло плитка аустријска трговачка пароброда. Те и још непогодније околности вреде о скадарском језеру.

Сутрадан већ могао је барон Хајмерле грофу Карољију приобћити ултиматум порти, да за три недеље има предати Улциња. Неверује се порти, што говори, да је на предају спремна. Вели се

међу осталим: „Одашиљање војске и новца користно је средство, ако га порта лојално раби. Абедин пашу ваљало би сетити, да је пре, кад је Муктар паша с војском одашиљан, такођер говорено, да се ради то с тога, да се олакша предаја Гусиња. А баш противно се догодило. Порти би требало рећи, да се слична ствар несме опетовати.

Исти дан, дне 7. јула рим., прекинуо је црногорски заступник у Цариграду одношаје с Портом, јербо је она место земље понудила новаца. Из Дубровника и с Цетиња почеше долазити депеше о приправљању Арбанаса на одпор.

Дне 10. јула рим. стаде Немачка у акцију. Гроф Сечењи јавља тај дан барону Хајмерлу жицом сљедеће: Рекао му је кнез Хохенлоје, да је лорду Оди Руселу одговорио, да би се немачка влада придружила намераваним кораком код порте, ако уза ње такођер Аустро-Угарска пристане. Сечењи је такођер извјавио, да посве пристаје уз навор аустро-угарске владе, како би се ствар имала водити. Немачка влада приправна је пристати, да се у Цариграду онако очитује, како носи телеграм Хајмерлов од 7. јула рим. грофу Карољу. Само о учествовању Немачке код евентуалне демонстрације с флотом у подпору акције Црне Горе, придржава себи Немачка тек одговор. Упитан, одговори Сечењи, да Аустро-Угарска жели учествовање Немачке, те нагласи обсег и јамства, како си Аустро-Угарска ту демонстрацију представља. Рече, да је она за сад и онако одгођена те да се на њу само мисли као на евентуалност будућности, да Аустро-Угарска жели скупно поступање свију власти, да о изкрцивању, или о улазку шајака у Бојану или у скадарско језеро нема ни говора, те да би се мера удионичтвовања власти, којих би свака какова два брода могла послати. унапред установила, као што би се унапред имало изјавити, да њихова акција има остати само при одређеној сврхи, и да се њих свака мора унапред одређи властитих сврха и пробитака.

Два дана након тога дође из Берлина одрешита изјава. Барон Пасети јавља наиме барону Хајмерлу дне 12. јула рим.: С другим властима приправна је немачка влада свој стег показати на мору код Улциња, али одбија унапред суделовање даље евонтуалне акције за Црну Гору.

О питању заог црногорске међе дође прва руска изјава дне 12. јула рим. Барон Траутенберг брзојавља тај дан барону Хајмелу из Петрограда следеће: Господин пл. Герс, коме сам приобштио одговор Ваше преузвишености на последњи енглески предлог, рече ми, да је одговорио на аналогно приопштење, које му је јуче учинио лорд Дуферин, да би петроградски кабинет тим радије пристао уз енглески предлог, што је и сам мислио, да се без издашних мера у црногорској ствари неће на крај приспети. Он се нада, да би у Цариграду велик утисак учинило, ако се Порта стисне к зиду, и да можда неће ни требати, да се опет прихвати демонстрација флоте. О потанкостима може се свакако споразумљење получити, док не мине рок од три недеља, у ком се Порта има одлучити.

Исти дан јавља кнез Вреде из Рима, да је талијански кабинет енглеске предлоге без приуздржаја примио.

Дне 14. јула рим. извешћује опширно из Петрограда барон Траутенберг о назорима руске владе о демонстрацији флоте. Вели, да г. Герс у оном року од три недеље, иза кога прети демонстрација флоте, назире средство, од кога се је напокон надати успеху. Он се нада, да би се тога у Цариграду поплашили, а можда властима не би ни требало демонстрације с флотом, што би свакако најповољније било. Ако ли би ипак демонстрација била потрто́на, тад жели, нека се не покаже као половна мера, јер би се тиме опет њевин успех изгубио. С тога се је чинило, као да је нешто изненађен првим приуздржајем Ваше преузвишености, да се црногорски кнез нема позивати, нека почне непријатељство, већ то његовој одлуци придржати. О том опази, да се тиме унапред прејудицира битности енглескога предлога „de l' aider à se mettre même par la force en possession de Dulcigno". Ипак је признао разлоге Ваше преузвишености, да власти немогу примити одговорност за евентуалан неуспех Црне Горе те додаде, да све стоји до мудра држања црногорскога кнеза и до савета, који ће примити. О другој тачки пак слаже се госп. Гирс подпуно с Вашом преузвишености, да до изкрцавања нема доћи. Оно би само по себи већ пресивало појам демонстрације, а долазак страних бродова или је већ достатан, да на народ чини морални притисак, или би се пак власти морале сложити о активном војничком поступању, то би пак био подхтат, ком се неможе догледати домашај, те који би сувише лако могао помрсити исто споразумљење власти те наумљеној сврси већма нашкодити него ли помоћи. О броју бродова био је такођер споразуман, те је само о четвртој тачки изразио бојазан, да би Црна Гора у један мах могла пред собом наћи претежну турску војску, ако би Порта под изликом суделовања кад предаје ујућиньскога краја слала у Албанију војску. Барону Траутенбергу учинило се је, као да Гирс с тога зазире од даљега пошиљања турске војске, те да би се турско суделовање имало само у том састојати, да повољно послују местне области.

(Свршиће се).

Из делегација.

(Наставак седнице одбора угарске делегације за спољашње послове, држане у четвртак 16. октобра).

Иза извештача Макса Фалка узе реч

министар спољашњих, бар. Хајмерле. Он мора најпре приметити, да ни један министар спољашњих послова не може месецима у на пред рећи, шта ће се догодити; то не стоји само до његове воље, него и до других сила, па не само до самих сила, него и до расположења народа, у којих се мишљење часом може изменити. Министар за тим подробно разлаже већим делом познату историју црногорског питања; ограђује се против тога, да је Порти и кад инсинујисао, да она треба спорно земљиште за Црну Гору да освоји; она треба само да стане на пут, да не долазе нове чете у област, која треба да се преда. У „црвеној књизи" да богме да није све, што се тиче пројекта демонстрације бродова. У том је погледу било и поверљивих договора, по којима се видело, да ће сличне демонстрације по што по то бити па ако нисмо могли допустити, да се две миље од наше границе чини акција, а ми као најближи сусед пасивни да останемо, нисмо могли ни желети, да се така акција предузме можда на другој, још погибнијој области. Ми дакле усвојисмо мање зло, ограничивши га колико се могло, нарочито, да се акција само с морске стране предузме, да се варош Ульцињ не бомбарда и да се акција не управи против Порте, него против Арбанаса, који се противе портиној вољи. За цело време Немачка се с нами потпуно слагала, а с почетка и Француска, а обрт, што га је извештач споменуо, наступио је у Француској тек доцније. У осталом демонстрација флоте није јединствен догађај у повесници. Исти чин извршен је нпр. 1860. год. на Ливану, где се шта више 6000 Француза искрцало да мир поврате. Познатом портином нотом од 21. септембра (3. окт.) ствар је без нужде и невоље замршена; Порта је споредна питања, као одређење границе источно од Скадарског блата, што се тако исто доцније могло урадити, истакла на среду и силесију других питања у дискусију увукла, а ми се баш на против трудисмо, да област дискусије што већма сузимо. Што се тиче инструкције флоти, министар изјављује, погледом на друге силе да се мора ставити у највећу ресерву; и пак су његова саопштења на то изашла, да ће и задаћа флоте бити беспредметна, ако Црна Гора не узме иницијативу. У данашњим приликама никако не ће Црној Гори остати на вољу, да флоту у Јадранском мору задржава, докле јој је воља. Буду ли само једном војени услови за предају Ульциња уређени, Турци ће оданде изаћи, па ако Црна Гора за извесно врло кратко време не поседне спорну област, онда ће и задаћи флоте од иста бити крај.

Људевит Карман разбира за најновије енглеске предлоге и пита, може ли министар о томе дати разјашњења.

Бар. Хајмерле одговара, да такових предлога на сваки начин има, али не може их изнети на среду; само у опште може рећи, да је Аустро-угарска влада одлучно противна сваком учешћу ма у какој мери, која би монархију у свом даљем развитку могла довести ратне акције против Порте.

Одбор прелази по том на грчко питање.

Извештач Фалк мисли, е није нужно, да потрза разне фазе, кроз које је то питање прошло, нити мотиве и одлуке берлинског конгреса, нити писмена, што су о грчком питању у „црвеној књизи" обнародована: доста ће му бити, ако министар спољашњих изјави, да се и грчког питања тиче она мало час изречена изјава, на име, да је противан сваком учествовању у таким мерама, које би у даљем развитку свом могле довести до ратне акције против Порте.

Мин. бар. Хајмерле примећује, да ће у акцији сила ради још не решених питања на истоку наступити спорији мах; с тога не ће да се изрази о стању грчког питања и о својим дотичним жељама, јер у овај мах питање то није акутно. За прво време може се на сваки начин његова од извештача поменута изјава и на грчко питање применити; но у погледу даље будућности не може си руке везати, нити се ангажовати у питању, коме се будуће стање данас још не да преевидети.

Гр. Антон Сенчен примећује, да је у опште тешко, појам „акутно" тачно одредити. Питање, које данас још није „акутно", може за 24 сах. тако постати. Он се није свагда слагао с политиком, коју монархија на истоку води; но једно начело усваја он безусловно, и он мисли, да исто треба и у будуће да се одржи, да се на име сваком народном интересу на истоку мора допустити, да се покаже, докле год може то бити без штете и угњетавања других народности. Он мисли, да је министров одговор коректан и задовољан је с њим.

Дес. Силађи пристаје уз фалково мишљење. Може се предвидети, да ће се, кад се с Грчком буду спајале области, што су јој досуђене, онај исти отпор показати. што се показао у црногорско-арбанашким питању. Он мисли дакле, да се свагда пуним правом може питати, хоће ли се министар спољашњих и при могућим грчко-турским заплетима онако исто држати, као и у црногорском питању.

Мин. бар. Хајмерле стоји, што се тиче грчког питања, на становишту медијације, но на ново изјављује, да си мора очувати потпуну слободу у избору средстава за ту медијацију. У осталом, та је ствар много претеривана, а нарочито оне многопомињате арбанашке петиције тешко да су израз слободног мишљења Арбанаса.

Дес. Силађи примећује, да арбанашки живаљ има врло велике важности за Аустро-Угарску, те мисли, да се тај живаљ у интересу Аустро-угарске монархије мора култивисати.

Бар. Хајмерле са свим се слаже са Силађијем у том погледу и позива се на инструкције гр. Сечењу, обнародоване у „црвеној књизи", у којима се даје израза сличну назору.

Гр. Јул. Андраши — и он је фалково питање такођер тако разумео, да се исто тиче само најближе будућности, и у том погледу налази, да је одговор бар. Хајмерла са свим довољан. Јевропа је у потоње време са разних политичких акција много била узнемиривана и оштећавана, те чезне за миром; но и он мисли, да се министар може обвезати само за најближу будућност, никако пак за скуколику. Он увиђа, колико имају важности они живљи, што могу послужити за брану од словенског елемента, но наш интерес спрећу тих живаља никако не сме тако далеко ићи, да ми њима за љубав Турску жртвујемо, а овамо нема никог, ко би њихово место могао заузети, али тако да Јевропа тога ради може бити спокојна. С друге пак стране, кад би се човек обвезао, да ће свагда и безусловно у грчком питању пасиван остати, то би толико значило, колико грчке симпатије без нужде и невоље и без цељи жртвовати. И њему се чини, да је медијација најцелисходнија, т. ј. мирно поравнање у граница умерених жеља грчких.

Људ. Чернатони нема ништа против тога, да се Порта присили, да испуни берлински уговор; он признаје, да силе имају то право и у погледу грчког питања, но онда се така иста енерђија мора показати и у погледу других одредаба берлинског уговора, које не терете Порту. Без обзира на конкретну ствар — ма да би у том погледу могао у утити на батумску слободну луку, подунавске градтве и др. — пита он министра спољашњих, јесу ли се силе споразумеле или бар покушале да се споразумеју и у погледу оних одредаба, које требају други да испуне, а не Турци.

Мин. бар. Хајмерле одговара, да се силе о поменутим питањима истина нису песебно договарале, но све су у том сложне, да се берлински уговор у свим својим одредбама мора испунити. Што се пак њега самог тиче, он не жели одвећ много нових аранжмана, јер ти обично ствари само заплетају.

Гледе српске ствари пита

Људ. Карман, за што трговачки уговор са Србијом још није закључен.

Мин. бар. Хајмерле одговара, да се узроци томе могу јасно видети из докумената, које је делегацијама о српском трговачком питању поднео. Материјалан значај ствари на сваки начин није одвећ велик, али за то је толико већи њен начеони значај. Влада ће се држати свог становишта, разложеног у њеној последњој ноти од 17. (5.) октобра и ради нужних мера већ се ставила с обема владама у додир.

Изв. Фалк не ште од министра даљих разјашњења, јер му се чини, да је ствар дотле дошла, где говор престаје, а деловање почиње. Ако се Србија противила само склапању новог трговачког уговора, он не би препоручивао особите енерђије; али овде се ради о признању уговора, који већ важи, па ако би се Србији допустило, да такав уговор просто игнорише, онда се с њом ниједан нов уговор не би могао подвезати, јер она би, ако би јој се свидело, и тај тако исто могла игнорисати. И железнички уговор даје у том погледу поучан пример, јер тај железнички уговор имамо већ више месеци, а још је питање, хоћемо ли и железницу имати.

Бар. Хајмерле жали такођер, што железничко питање такођер нејде повољно; но овде је можда мање кривице до српске владе, колико до тога, што се за грађење тамошње железнице није досле згодно друштво нашло.

У погледу дунавског питања даје бар. Хајмерле разјашњења, која су већим делом из новина већ позната. Ствар се, рече у последње време на боље окренула, а јамачно ће и Румунија доћи до боље увиђавности, јер ако ко Аустро-угарским упливом може добити, може добити само Румунија.

Гр. Алберто Апоњи пита, ко ће имати право, да даје концесију за пловљење по ланцу на оном делу Дунава, с којим ће се поступати као с конвенцијоналном реком.

Бар. Хајмерле изјављује, да о том питању још није било речи, али он ће му на сваки начин достојну пажњу поклонити.

Гледе Бугарске ставља Људ. Карман нека питања, нарочито, у коме се стадијуму налази ствар плаћања данка Порти, заштите мухамедоваца, рушења градова и уређења Демир-капије.

Бар. Хајмерле одговара, да се питање данка не налази ни у каком стадијуму, јер власник, на име Порта, још није реклановала, дакле нико други нема повода, да ствар покрене. Шта је учињено за заштиту мухамедоваца, то се види из „црвене књиге". Гледе подунавских градова и Демир-капије понови бар. Хајмерле оне изјаве, које је дао у аустријском прорачунском одбору.

(Свршиће се.)

Насељивање.

Под отим насловом доноси загребачки „Устав" на првом месту чланак, који због важности података, што су у њему, у целини саопштавамо. Исти гласи:

Новине јавише недавно потанкости о наумљену по босанској влади насељивању у Босну и Херцеговину. Јамачно је потребно, да се онде насељује; али би и код нас у Хрватској и Славонији било крајње време населити оне крајеве земље, којим збиља понестаје радних руку а обилују добрим тлом. У нас има насељени предела, али и такови, којим понестаје људства. Да у нас постојеће населбине успевају, и да су понајпаче врло корисне по финанцијални ерар и по развој пољоделства, доказује населбе цара Јосипа. Наша прва и најважнија задаћа уз организацију наших земаља јесте насељење оних крајива, којим понестаје становништва; загребачки ће сабор, створив слободоуман, сходан закон о насељивању, подићи споменик, ком ће се клањати касно потомство. Нечинећи својих посебних назора више, него можда заслужују, покушаћу, колико будем могао, у кратко овде изјавити, своје мњење о том далеко важнијем предмету, него што су толике правничке расправе, којима си наш сабор разбија главу, и које напрћују земљи непотребне трошкове.

Колико народа има у Хрватској и Славонији, показују ови бројеви:

Поджупанија	душа	на □ миљи
1. речка	41.405	4019
2. делничка	35.823	2047
3. загребачка	81.167	3498
4. карловачка	47.973	3354
5. јастребарска	35.020	2845
6. сисачка	44.790	2273
7. вараждинска	70.088	4550
8. крап. топл.	71.357	6259
9. златарска	50.547	4043
10. крижевачка	45.062	2436
11, копривничка	58.493	3303
12. беловарска	87.271	2327
13. крижка	39.289	1723
14. пожешка	35.978	1689
15. пакрачка	33.893	1720
16. осечка	62.047	2352
17. ђаковачка	48.650	1738
18. вировитичка	53.882	1996
19. вуковарска	71.554	2920
20. румска	43.023	2473
Укупно	1,058.312 душа	
тому град. становн.	84.973 „	
Свега	1,143.285 душа	2826

Овај број становништва пребива у 12 градова, 42 трговишта, 3380 села и 151 пустара, на простору од 404·5□ миља.

Сравнимо ли горње бројеве, и то попречан релативан број становништва од 2826 душа са сваким појединим релативним бројем, види ћемо ово:

1. У речкој поджупанији има на □ миљи одвише 1193 становника. Уз површину од 10 □миља и с обзиром на одношаје могла би ова поджупанија прегорети пучанство од 11.930 људи.

2. У делничкој поджупанији има на □миљи премало 779 становника. Узмемо ли у обзир оно што и код 1. точке, могла би ова поджупанија уз површину од 17 □миља примити 12.243 човека, што ипак поради брдовитости и несташице продуктивна тла није могуће, јер и овдашње пучанство тек тежком муком живе. Ми ћемо се осврнути на ову околицу.

3. У загребачкој поджупанији има према томе на □миљи превише 672 становника на 23 □миље превише 15,456. Обзиром на градове и обћила могла би ова поджупанија примити још више становника, и вишак од 672 особе није напрама попречном броју превелик.

4. У карловачкој поджупанији има превећ 528 становника, а на 14 □миља превећ 7.392, Но и ту је тај вишак као и у загребачкој поджупанији допустив.

5. У јастребарској поджупанији виђамо мало не попречан број, наиме 2826 попречно, а у истину 2845, уз укупну површину од 12 □миља.

6. У сисачкој поджупанији понестаје опет на □миљи 553 становника, дакле на површини од 19 □миља свега 10.507 душа, а обзиром на трговачке и прометне, колико и на одношаје тла могао би тај број збиља ту живети.

7. У вараждинској поджупанији налазимо на □миљи одвише 1724 становника, или на 15 □миља 25.860 људи, но ова поджупанија јамачно може обзиром на своје околности подносити то пучанство.

8. У крапинско-топличкој поджупанији има на □миљи одвише 3.433 становника, или на 11 □миља више пучанства за 37.763 душе, а фактично знадемо, да је тај број у овој поджупанији превелик. Одавде би се морало насељавати, како ћемо касније показати.

9. У златарској поджупанији има такођер превише 1217 становника, или на 12 □миља 14.604 душа више. И овде вреди, што рекосмо код 8. точке.

10. У крижевачкој поджупанији виђамо скоро нормално пучанство, наиме 2.436 душа на □миљи напрама попречну броју од 2826. Ако је пак 390 становника на □миљи премало, или на 18 миља 7020 душа, могло би се услед жељезничке пруге без насељивања становништво увек умножавати.

11. У копривничкој поджупанији показује се на □миљи 477 људи превише или на 18 миља 8586 душа. Тај број није обзиром на жељезницу превисок.

12. У беловарској поджупанији има 499 становника премало на □миљи, или на 37 □миља 18.463 душе. Овде би јамачно требало насељавати. Особито нестаје овој поджупанији државних цеста и жељезнице, јер мора своја обћила, тако рећи, сама стварати и уздржавати. Овде не дотече број пучанства.

13. У крижкој поджупанији понестаје па □ миљи 1103 становника, или на 22 □ миље 24.296, те би и ту ваљало насељавати.

14. У пожешкој поджупанији има на □ миљи мање 1137 становника, или на 21 □ миљу 23.877. Овај део наше домовине јест према томе најслабије насељен, има највише продуктивна, али необрађена тла, не може с несташице радних сила својих обћила умножати нити како треба уздржавати, с чега су онде обћински путеви врло лоши. Уз толи мален број пучанства јест дакако разумљиво, за што се преко половице земљишта никако не обрађује. И ту треба насељавати.

15. У пакрачкој поджупанији има пучанства на □ миљи мање 1106 душа, или на 19 □ миља 21.014, дакле је и онде нужно насељивати, као што то већ започеше властела у местих Шпановици, Благородовцу, Људевитселу и т. д.

16. У осечкој поджупанији има на □миљи премало 474 душе, или на 36 □миља 12.325 становника. Сигурно би ова поджупанија могла уздржавати тај мањак, и ту би ваљало насељавати.

17. У ђаковачкој поджупанији има на □миљи премало 1088 душа, или на 28 □миља 30.464 становника, те је по том ту насељавање врло нужно.

18. У вировитичкој поджупанији има на □миљи премало 830 душа, или на 26 □миља 21580 становника, по чему је насељавање врло потребно.

19. У вуковарској поджупанији нетреба насељавања, сравни ли се попречан број 2826 са бројем 2920, и оних 94 душа више на □миљи или на 24 □миље 2256 становника није толи важно, паче ни већи број небо шкодио, узму ли се у обзир одношаји ове поджуманије.

20. У румској поджупанији има на □миљи 353 душе премало, или на 17 □миља 6001 становника. Пучанство ове поджупаније могло би се, обзиром на њезине околности с временом и без насељивања умножити.

Број од 2826 душа узет је у горњем рачуну као темељ, као попречна бројка, и морао би већ с тога бити меродаван, ако уважимо, да Швајцарска изказује релативан број пучанства од 3412, а Француска од 3780 душа. Према томе приказује број 2826 релативно примерено пучанство за нашу домовину. Ми немамо никакове или бар врло мало индустрије. Све наше настојање мора се у будуће посветити подигнућу господарства, а то се може постићи само уз довољан број радни сила. Сви бог зна какви мудри закони, културни већници, удружбе могу тек мало помоћи, ако број пучанства небуде у правом размеру с расположивим тлом и земљиштем.

Да докажемо колико нам још треба урадити уважићемо једино то, да је на пр. у Француској 37·4% њезиних пољских плодова пшеница, код нас 5%, онде 35% зоб, у нас 6%; само кукуруза роди у Француској 5% а у нас 37.6%. Ово задње нам већ показује пут, којим нам ваљ ударити, т. ј. сејати што више пшенице, јер она је далеко корисија. Код нас одпада на главу 4·4 ведра вина у Француској 8 ведра, од којих два ведра иду у иноземство а 6 ведвра се још потроши у земљи. Код нас није оно 4·4 ведра доста за властиту потребу, ми још уважамо туђих вина,

То нам јасно сведочи, да имамо премало народа и како показасмо под бр. 1—20 може се унутарња колонизација, оснивајући се на практичну, по сабору израђену закону, уз голему корист започети, но то неискључује исељавање извана. Горе видесмо да су пренасељене следеће поджупаније и да би могле прегорети: 1. речка поджупанија 11.930 душа, 2 делничка поджупанија 7.599 душа а могла би услед своје брдовитости уваточ вестишици народа још прегорети, пошто јој се и онако мора народ вани кућарењем бавити, да може живити. Релативно пучанство од 1600 људи би било овде довољно, те би се по том могло и одавде насељавати као и из речке поджупаније. 3. крапинско-топличка поджупанија 37.763 душа. 4. златарска поджупанија 14.604 душа. Укупно 71.896 душа.

Ових 71.896 душа имало би се употребити за унутарњу колонизацију, за коју треба: 1. сисачка поджупанија 10.507 душа, 2. пожешка 23.877 душа, 3. пакрачка 10.000 душа, поради горовитости ове поджуманије не можемо у обзир узети него 10 000 становника, тако дакле их понестаје 21.014. 4. осечка поджупанија 12.324 душа, 5. ђаковачка поджупанија 30.464 душа, вировитичка поджупанија 21.580 душа, румска поджупанија 6.001 душа. Укупно 114.753 душа. Но пошто би се из наше домовине могло употребити 71.896 становника, имало би се из вана уселити 42.857, да се тле, што га имамо, обради и користно употреби, те тако унапреди наша домовина.

Да има у нас премало пучанства, може нам и ово доказати: Француска има релативно становништво од 3780 душа и 4% необрађена 96% продуктивна тла. Наша домовина има, како видимо врло зло подељено, релативно пучанство од 2826 душа и 82.5% продуктивна, 17.5% непродуктивна тла, морала би дакле имати релативно пучанство од 3249 душа, подељено како треба, што би одговарало укупно становништву од 1,314.220 душа (без војничке крајине, која се има приспојити.) Нитко, тко позна наше земље, неможе порицати, да им је толик број пучанства врло потребан.

Но дакако, тек насељивање марљивих људи може бити користно. Леђштине нам неће ништа помоћи. А истина је и то, да се имућници тешко одваже оставити своју домовину, јербо им то није нуждно. С тога је дужност државе, да уз припомоћ велепоседника и обћина радине људе уведе у домовину те их законом и другачијом подпором помаже, колико год може. Најпре би морала држава на велепоседнике, градска поглаварства и обћине издати позив, нека назначе, која су земљишта вољна припустити насељивања. Наводи би имали бити пропраћени дотичним основима и проценом тла, ознаком положаја и климатички одношаја итд. Ове би наводе морале политичке области проучити и уредовно потврдити њихову истинитост. — Онда би се у горе споменутим жупанијама, које су пренапучене, имали по влади позвати становници, нека се селе у оне крајеве, чија је клима прилично једнака клими њихове постојбине. Овом позиву нека се додаду јаснији и разговетнији увјети, уз које се могу селити. Свакако би држава и властелинство имало сиромасима платити трошак путовања и превоза блага и других потребштина. На неко време нека се даде опрост од пореза. Властелинство имало би сиротињи намакнути благо, семе, дрво итд., а она му то накнадити готовим или надницом.

Насељенике би требало по њиховој народности у новој домовини заокружити и оставити им њихове обичаје, навике и језик, колико се то даде у склад довести са постојећим законима. Нити неславенске народе не би ваљало одбити, јербо ће се ако не родитељи а то деца у школама узгојити у духу насељене земље и како већ имадемо довољна доказа, постати прави синови домовине. У град Пожегу у Славонији, гди је у првој половици 18. столећа нешило харала куга, доселише се Тиролци, којим су праунуци унаточ немачким си именом, данас најбољи Хрвати. Исто тако нека се штеде верски осећаји досељеника, подели им се слобода у обћини и школи, но увек с обзиром на земаљске законе. Много тога сноси досељеник, ако му је од користи и ако се с њим мудро поступа. Народно раздраживање јест наравски пагубно по колонизације, паче уништава сваки напредак, сваку културу.

Понајпаче у Крањској, Чешкој и Словачкој можемо наћи ваљаних радника. Влада тек има сходним се начином обратити на ондешње владе. Много хиљада, које се надају срећи у Америци и тек варалицама у шаке падају, могле би код нас наћи леба и опстанка. Но ми се морамо насељеничког питања као најважнијега од свију крепко латити, клонити се сваке правничке доскочице с које би нас посумњали досељеници. Понајпре имале би престати финанцијалне неприлике, јербо оне уништују сваки народ и благостање. Великој француској револуцији при крају пређашњег столећа бијаше поглавито узрок ужасно финанцијално господарство, Сваку тлаку народ претрпи али финанцијалну најтеже.

ДОПИСИ.

2јп. **Пакрац.** (Агитација за сазив епарх. скупћине.) Прије 2—3 недеље изађе у Вашем цијењеном листу њеки дописник из ове дијецезе са уздахом, да је ова дијецеза тио гробље, и с јадиковањем за старим јунацима, који су слободу своју бранили до последње капи крви. Не мислим корити дописника, у многом има право, па ако не опажа рада, борбе, тежње за нечим бољим, може и тврдити: да свега тога нема. За иста, површно гледајућ, ми смо сви заспали, пустили се да нас води тко хоће и куд хоће. Но у самој ствари није тако; буди се народ, пробудио се је већ; сад још размишља о свом положају, ћегће и снагу прикупља; но све је то подељено, није на окупу, не изнаша се на јавност и зато се тешко опажа. Будите увјерени, г. дописниче, доћи ће дан, када ће се тргнути сви ови, који су народ овај држали у оковима празновјерја и невања; али ће им бити касно.

Но доста о том.

Још концем месеца марта ове год. обратила се овдешња црквена обћина на преузвишеног свог г. Епископа молбом, да с разлога, што многи по ову дијецезу преважни предмети очекују своје мериторно ријешење, те што би било нужно потпомоћи сабор српски у настојању његову око подизања школа, итд. — распише изборе за епархијску скупћину и такову савоге за што краћем року. Обћина ова чекала је и чекала на одговор ма икакви, но кад је виђела да у валуд чека, гледала је да другим путем до цијели дође. У то име позове за 8. (20.) октобар т. г. околних неколико црквених обћина на договор. И заиста се неке одазваше позиву и пошаше по 2—3 одборника на састанак. Мора се признати, да се је овом згодом опровргао онај али глас о неслови Срба на састанцима својима. Расправа је текла мирно, а ипак је сваки био одушевљен видећи одважност своју и љубав к наумљеву дјелу и у остале браће.

О питању: да ли ће се тражити савив епарх. скупћине, није потрошено ни једне ријечи, — то се је тако рекућ само од себе разумјевало, да нам је од приеке потребе. Но мнења се развијоше код расправе о начину, како ће се затражити епарх. скупћина. Пакрачани предлагаху обратити се молбом на саборски одбор у Срем. Карловцима, да свим силама узнастоји израдити савив скупћине наше епархије, један изасланик из Дарувара хтједе да се збор овај обрати и на епископа и на саб. одбор, аргументирајућ, да ће можда епископ испунити вољу више опћина, ако већ није хтио одазвати се самим пакрачанима. Но пошто председник збора, г. А. Секулић из Кукуњевца, дотичном јевгровито разложи положај изасланика позваних на састанак да потпомогну пакрачане у њихову раду, те још напоменуо, да епарх. административни одбор — преко којега је желио дот. предсагач, да се збор обрати на епископа — законито не постоји, јер му је рок истекао још прије три године: примљен је предлог црквеног одбора пакрачког са свима против једног гласа. —

Код другог предлога црквеног одбора пакрачког да се изрази збор за савив српског народно-црквеног сабора, не би једног противног гласа; листом устадоше изасланици опћина, тражећ састанак бранилаца наших крваво стечених права.

Закључено је обратити се на саборски одбор у Срем. Карловцима преставком, да на највишем мјесту изпослује најскорији савив сабора. — На посљедак изрази збор жељу, да се закључцима његовим прикључе и све остале опћине ове дијецезе. У то име изабран је одбор од пет лица, који ће нужне кораке учинити.

То је по прилици рад овог збора.

А ово нек ми се допусти рећи на адресу задовољних.

Увјерен сам да ће бити и контраборбе, дапаче је могуће, да ће те ви „задовољни" побједити — и Пакрац ће бити још једну годину више без своје епархијске скупштине. Свакако треба да знате, што нас гони из мекане постеље у отворену борбу; па ако узљегнете и онда с поштењем опирати се жељи и раду нашем — слободно вам било држати нас малољетним.

Прије свега, ми смо виђели последњи пут сакупљену епархијску скупћину год. 1871. — тј. уједно и први пут. Та скупћина изабрала је и своје одборе: конзисторијални, административни и школски. Пошто су и епархијски одборници смртни, то се је закон сигурно побринуо, како ће се мјеста оних, који би тим начином из одбора иступили, за времена и попунити.

У овој епархији пако као да су и скупћинари и одборници бирати доживотно, сигурно с примјетбом, да за 10 година умриети не смију. Тако бар изгледа, јер од оног дана како су изабрани (ево већ 9 година) нису одбори попуњивани, нити су избори за попуну расписивани. Или зар још није вриеми? Хоћете ли господо да у тим одборима, кад им изађе и друга периода, не буде ни једног члана? Школског одбора онако више нема, а у административном има једва 2—3 члана. Ето, за то би ми ради да се сазове еп. скупћина. А хоћете ли, Господо још више таких узрока? Ево их:

Ми требамо основних, и то српских, школа, јер су темељ на ком се виђе будућност народна. Ми требамо средњих школа, да нам се не одметне интелигенција. Ми требамо стручних школа, јер не знамо ни један занат честито; незнамо орати, не знамо воћем баратати, ми не знамо стоку тимарити, немамо — с малим изнимкама — изображених суврено свећеника и учитеља.

У овој дијецези већином служи свећеник сам без појца, у 30—40 цркви се никако или врло ријетко кад служи — јер 15—20 парохија немају свећеника. А док се не уреди дотација неће боље бити, већ још горе. Па кад идемо за отим, да се свему томе помогне, зар се не смијемо у вас уздати, господо задовољна? Или зар то све треба тако да буде? Та ваљада не држите ово стање за златно доба?!

Прије но што се на нас дигнете, Господо задовољна, просудите све ово и још много штошта другог, просудите добро и одлучите се онда тек, да ли ће те бити уз нас или против нас.

Сјетите се народа!

Нови Сад, 21. октобра. У јавну читуљу српску имамо да упишемо једно ново име. Уписујемо га с тугом и жалошћу, јер је драго, јер је име Српкиње, којој је мало равних. Јуче после по дне угасио се живот ретској Српкињи, пренежној матери и врлој вћери, вћери нашег нигда не заборављеног Стевана Брановачког, Милици Јовановићки. Губитак је то, колики је, види се по оном општем учешћу, што се у нашој средини за покојницом показује. Она је то својим врлинама заслужила. Где се радило о срећи и напретку народа, где је требало посведочити праву и чисту свест српску, где се требало Србиву и сваком невољноме на невољи наће, — свуда је туд покојна Милица Јовановићка стојала у првим редовима својих друга Српкиња и према својој спази приношала принос на опште народно добро, а увагда с чистим срцем и правом женском скромношћу, која је била најлепши украс неке српске душе. Кад је тамо на нашем истоку пукла пушка невесињка, те се потиштен српски народ зарадова надом, да му пуца зора његове лепе будућности; кад многи јунач и син у борби за слободу народа допаде лутих рана, — склопи се у Новоме Саду одбор Српкиња, да спрема завој лутим ранама мученичким. У том одбору покојници је допала част потпредседнице. Кад је требало покасти, колико Србин и Српкиња умеју поштовати заслуге својих првака, и прославити двеаст-петогодишњицу књижевне радње нашег песника-првака Змај-Јована Јовановића, те кад се опет склопи одбор Српкиња за ту прославу, — покојница би опет почаствована потпредседничином почашћу. У једном од највећих за данас наставних завода за Српкиње, у вишој девојачкој школи у Новоме Саду, покојница је вршила часну дужност патронаткиње. Ко је још покојницу познавао као кћер и матер, као Српкињу на дому, тај ће наћи, да је оправдано оно опште саучешће, што је прати у вечни јој дом. Уверени смо, да ћемо дати израза том саучешћу, када речемо: Слава такој Српкињи! Мир пепелу њеном! Вечан јој спомен међу нами!

☛ До закључка листа нисмо добили горњу пошту, те с тог изостаје из овог броја рубрика „Новије".

Разне белешке.

(Стање говеђе куге у Босни и Херцеговини.) По званичним бројавним и писменим извештајима од 15. окт. овако је садање стање куге:

У округу зворничком окужена су места Репник, Ивовићи, Туловићи, Водгоњи, Бењовице, Дубошница, Злосело, Добрња, Бергулић, Ластавице и Бабице срева дол. тузланског; даље места Кртово, Порачина, Хрга и Милино село среза маглајскога.

Престала је куга у местима Љубочац, Јревић, Матијашић среза дол. тузланског.

У окружју травничком окужена су места Савић, Витез, Орашац, Травник, Брајковић и Забиље среза травничког.

Престала је куга у местима Лендићи, Водице, Кобиље, Имљави, Влатковићи, Јеверо, Трибови и Сеоце среза јајачког, даље у местима Дукат среза травничког и напокон у местима Пораће, Сушањ, Тетово, Коњевић и Ребровача подсреза веничког.

У окружју бањалучком окужена су места Греда среза брличког, даље места Шатиновић и Башић, среза бањалучког.

Престала је куга у местима Бербир, Бок, Мачковац, Дубовац, Лесковица и Цикуле среза бербирског.

У окружју бихачком окужена су места Велика Кладуша и Долња Видовска среза цазинског

У окружју сарејавскем окужена су места Долња Брстеница среза вишеградског, напослетку места Бурови, Миљевина, Текушици, Коњско поље, Јечмиште, Трбулице, Сулић и Громиље среза фочанског.

Престала је куга у месту Тосићи среза сарајевског.

Окружје мостарско је у овај мах чисто од говеђе куге.

Нова окужена су места: Злосело, Бергулић, Ластавица, Добрња, Бабице, Милино село, Брајковић, Велика Кладуша и Долње Видовска.

Сваки увоз и провоз стоке и робе из оних срезова, што је у §. 2. босан. зак. о говеђој куви наведено, као у опште свака трговина с таквом стоком и робом из једнога округа у други, најстрожије се забрањује.

(Промашен атентат на руског цара код Александровска.) „Ентрасижан" доноси од познатога рускога нихилисте Хартмана из Лондона ову изјаву о промашену атентату код Александровска: „Лондон, 13. окт., у 4 сах. 52 часа по подне. Петроградски журнал од 11. т. м. наводи о открићу лагума код Александровска у јужној Русији потанкости, које треба понешто растумачити. Чин је сам по себи истинит. Тај не давно откривени лагум беше у исто доба подметнут, као и онај гласовити код Москве, и имађаше, као и онај, царски влак дигнути у ваздух. Онда беше уговорено, да се лагум код Москве само тада употреби, ако се онај други не би био могао употребити. Ту хисторичку згоду нека вам разложе ове потанкости. Недалеко од Александровска теку железничке трачнице по насипу од земље, које се од прилике четрнаест метара над земљом уздиже. У том насипу бе у размаку од неких 60 метара издубене две окомите јаме, а у сваку постављен по један ваљак од меди, напуњен са 30 килограма динамита и снабдевен галваничким паљком. Жица, која је спајала оба паљка, помаљаше се на поље на добро означену месту 200 метара од железничке пруге. Уротници, што требаше дићи у ваздух лагум, требаше се довести у двопрежним колима, са собом понети електричну батерију и Румкорфову цев, спојити је са жицом и бити спремни, да царски влак на проласку дигне у зрак. Још дан пре царева проласка беху се уверили о добру стању пакленога строја, давши целом жицом потитрати слабој електричној струји. Али случај хтеде, да један сахат пре експловије туда пођоше кола, те котачи им преревaше не баш дубоко укопану жицу. Кад су на то били дошли уротници са батеријом, у залуд настојаваху, да исту своје са двоструким лагумом под трачницама. Тако беше осујећен сав труд, да се посве тачно сазнаде, када ће цар проћи, како је дугачак влак, колика му је брзина, и у ком се вагону вози цар. Лагум се требао запалити у исти час на обадва краја влака. Набој од динамита беше 27 пута јачи, него што је требало, да се размакну трачнице и уништи влак. Уз то се овај још имао са висине од 14 метара низ насип скотрљати. То су околности, што код Александровска спасоше цара од смрти, која се држаше извесном. А како јој је и по други пут код Москве умакнуо, већ је сваком познато. — Л. Хартман".

(Земљетрес.) У Лисабону и Којимбри у краљевини португалској беше 21. окт. земљетрес. У свој Португалији беснила је жестока бура. У неколико градова у околини Мадрида у Шпанији осетио се земљетрес, који је неколико секувада трајао. У средини Мадрида осетили су такођер лак потрес. Несреће није било.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

Изишао је из штампе

„СРПСКИ СОКО“

ВЕЛИКИ ИЛУСТРОВАНИ КАЛЕНДАР за годину 1881.

Ова народна књига, на којој раде познати књижевници и професори српски, и која је сваке године до сад свестраног одзива у народу српском нашла, може се и ове године препоручити, како садржајем тако и спољашњошћу.

Први, календарски део (првен табак) уредио је стручњак у том, **проф. А. Сандић.**

Други део тога **омиљеног и толико распрострањеног** календара уређен је тако, да буде у пуном смислу речи „књига за народ“, где имаде и истините поуке и здраве забаве. Читаоци ће наћи у томе делу расправа и чланака, који смерају на пробуђивање и учвршћење српских и човечанских врлина, на познавање природе и човека у природи, на неговање свега оног, што је кадро да унапреди и усаврши наш народ. Све то пак писано је лаким народним језиком, да сваки брзо разумети и схватити може. Читаоци ће даље наћи у тој књизи красних слика из сувременог живота и догађаја чисто и лепо израђених, како се то до сад свикло, да излази из под руке прве и најбоље уређене нар. штампарије српске у овим нашим крајевима.

Таква књига заслужује, да се нађе у **свакој српској кући**, где се мисли и ради на напретку и бољитку своме и свога народа.

Садржај је овај:

Чланци за народ: „Руку на срце!“ од Светозара Савковића. **Забава: „Помодарка.“** Приповетка Милана Савића. **Песме: „Зидање Скадра“**, песма народна. **Из науке о души: „Смеј и плач,“** на основу Ердманових студија од уредника. **Из повеснице: „Три ноћи из повеснице“** од Бранкова. **Шала и збиља: „Резонирање једне маторе клепетуше“** од Новака Радонића. **Из привреде: „Соја“** од Ј. Бурјана. **Из економије: „Напредак у пчеларству“** од Јована Живановића. **Из животописа: Др. Светозар Милетић.** Од М. Д—ћ **Из народног живота: „Масленица у Петрограду“**, од М. Н.

У **„опису слика“** јасно је и разговетно описана свака слика, која је у „Српском Соколу“.

Вашари пак удешени су према извештајима, који су нам са више страна стигли.

Слике су ове:

1. В. Е. Гледстон. (Насловна слика.) 2 Др. Светозар Милетић. 3 Црногорски кнежевић Данило. 4. Београд. 5. Зимњи двор у Петрограду. 6. Босњачка одаја. 7. А. С. Пушкин. 8. Травник. 9. Атанасије Герески. 10. Херцеговачко робље. 11. Српски кнежевић Александар. 12. Милован Видаковић. 13 Смедерево. 14. Бугари око Дренополља. 15. Др. Карло Слатковски. 16. Будим-Пешта. 17. Купатило Мехадија. 18. Варадин. 19 Срби из околине Београда. 20 Срби из околине Милановца. 21. Влахиње из околине Турн-Северина. 22. Српска народна војска.

„Српски Соко“ износи 12 штампаних табака

Цена му је 50 новч. или 1 динар.

Растуривачима дајемо **у комисију 25 проц. а за готов новац или за утврђен рачун 33⅓ проц.**

Наруџбине прима и извршује **Српска књижара браће М. Поповића** у Новом Саду, а за Србију **књижара Андрије Пурића** у Београду.

Др. Милан Ђорђевић,
уредник „Заставе“ и „Српског Сокола.“

Српска књижара браће М. Поповића у Новоме Саду.

Сад баш излази из штампе омиљени роман Милована Видаковића

„ВЕЛИМИР И БОСИЉКА“

новим правописом и пречишћеним језиком према данашњој потреби српске читалачке публике. — Цена је књизи од 19 штампаних табака (или 304 страна) само — — — — — — фор. 1.—

У роману овом изводи Видаковић пред читалице последње враке величине српске и живот у дворима некадашњих великаша српских — али тој светлој слици додаје и црну сенку на почетку страдања српског од Турака; — приказује тешке патње и искушења робља српског у Турака, тих харамија — а том приликом слика нам земље и крајеве земаља српских, бугарских и турских — и на послетку показује како уворита љубав савлађује све тегобе и на суву и на мору — и неким вишим промислом спаја се мило и драго у сретан живот до послетка а у милом завичају сном.

Књига се ова својим **српским смером и српским садржајем** најбоље препоручује.

Нови Сад, септембра 1880.

Српски књижари и књигоиздавци
БРАЋА М. ПОПОВИЋИ.

ЈОШ СЕ МОЖЕ ДОБИТИ

„ОРАО“

велики илустровани календар за 1881. год.

Цена 50 новчића или 1 динар.

Наручбине из Србије ваља упућивати књижари В. Валожића у Београду, из осталих крајева подписатој штампарији.

Ко наручи за готов новац или на распродају у више примерака ових календара добија према количини наручбине највећи рабат.

Накладна штампарија А. Пајевића у Новом Саду.

Курс бечке берзе 21. окт. (2. нов.)

Сребро — — — — — — — — — — —	—.—
Ц. кр. дукати — — — — — — — — —	5.62
Наполеондори — — — — — — — — —	9.34½

✝

Потписани јављају са преголемом тугом жалосну вест о смрти љубљене им матере, сестре, поћерке, сестричине и снахе

МИЛИЦЕ ЈОВАНОВИЋ,

рођ. **Брановачки,**

која се данас у пола 4 сата после дужег тешког боловања у 49-тој години живота у вечност преселила.

Тело миле нам покојнице опојаће се прекосутра у среду, 22. октобра (3. новембра) о. г. у 2 сата после подне у овдашњој православној саборној цркви, а за тим ће се сахранити у овдашњем православном успенском гробљу.

У Новоме Саду 20. октобра (1. новембра) 1880.

Душан Јовановић, Милутин Јовановић, синови. Јелисавета удова Брановачки рођ. Мачвански, мајеха. Катарина Димитријевић, тетка. Владислав Будаји, зет. Ида Брановачка рођ. Вујић, снаха. Ђена Брановачки брат. Софија Будаји рођ. Брановачки, сестра.

Ред пловидбе

путничких пароброда од 19. (31.) октобра почињући, до даље наредбе.

од **Новог Сада** у **ЗЕМУН**: понедељником, средом, четвртком, суботом и недељом у 1 сат по подне.

од **Новог Сада** у **ОРШАВУ**: понедељником и четвртком у 1 сат по подне.

од **Новог Сада** у **ТИТЕЛ**: средом и недељом у 1 сат по подне.

од **Новог Сада** у **БРОД**: недељом и четвртком у 1 сат по подне.

од **Новог Сада** у **ПЕШТУ**: недељом, понедељником, средом, четвртком и суботом у ½5 сати по подне.

Нови Сад, 18. (30.) октобра 1880.

Отправништво.

ОГЛАСИ.

СТЕЧАЈ.

На упразњено парохијско место III. разреда у српско прав. општини Надаљу бившем шајкашком батаљону, с овим се отвара стечај.

Просителји имају своје са нужним сведочбама снабдевене молбенице путем својих предпостављених власти до 8. (20. новембра о. г. консисторији овој поднети.

Из седнице консисторијалне епархије Бачке у Новом Саду

2—3 КОНСИСТОРИЈА ЕПАРХИЈЕ БАЧКЕ.

СТЕЧАЈ.

На систематизовано место дијакона новосадског са којим је плата годишња од 400 фор. аустр. вред. скопчана расписује се овим стечај.

Надтицатељи имају своје са нужним сведочбама снабдевене молбенице путем својих предпостављених власти до 8. (20.) новембра о. г. консисторији овој поднети.

Из седнице консисторијалне епархије Бачке у Новом Саду.

3—3 КОНСИСТОРИЈА ЕПАРХИЈЕ БАЧКЕ.

Коме је потребна газдарица

за сваку струку економије или за надзор и обуку женског подмлатка у сваком ручном раду, кројењу и шивењу женског ношива нек се изволи обратити на администрацију „Заставе“ у Новом Саду. 3—3

СТЕЧАЈ.

Усљед оставке дојакошњег учитеља Душана Петровића расписује се стечај на трокласну основну верозаконску српску школу у Санади.

Рок стечају траје до 12. октобра о. г.

Плата је: у готовом новцу 163 фор. а. вр., 35 кибли жита, 35 кибли јечма, 4 ланца оране земље прве класе на коју учитељ кр. порезу плаћа, 4 фата сламе за своју потребу а за школу колико узтреба. — Од погреба и од парастоса где буде позван по 1 фор. а. вр., леп стан са две собе, кујном, шпајзом, подрумом и баштом.

Учитељу у дужност спада децу појању црквеном учити и сам у цркви при богослужењима појати и перо у седницама водити.

Потражиоци имају своје добро инструиране молбенице са сведочбама о свршеним наукама до предреченог дана на доле подписаног председника школ. одбора упутити. — Првенство имају који се лично општини пријаве.

Из седнице школ. одбора држане у Санади 12. октобра 1880. год.

СТАНИКИН ДЕСПОТ, школ. председник. 3—3 ВЛАДИМИР ТОДОРОВ, стар. школски.

Објава.

Црквено-школска општина меленачка ће 23. о. м. по старом календару издавати на јавној дражби своју пустару „Окањ“ која има 268 ланаца и 1300 □ хвати. Ближи услови ће се при лицитацији самој прочитати.

У Меленци 13. октобра 1880.

3—3 **Црквени одбор.**

СТОВАРИШТЕ КОНФЕКЦИЈЕ

ОД

Х. ЛАЈТНЕРА ИЗ БЕЧА

приспело је овамо и налази се у гостионици код „зеленог венца.“

Препоручује по најјефтинијој цени, најновији огртача, јапунцета, мантила, cagliostro, палетоа, трикоа, капута за златом и перјем украшени, јапунцета за пут и против кише.

Задржаваће се само до 5. (17.) новембра. 1—6

НА ЗНАЊЕ.

Јављам пошт. публици, да сам услед јефтиног купа од јесењих и зимских мушких, женских и дечијих одела, у стању **сваку конкуренцију са јефтиним ценама надмашити**, ипак чиним пажљивим да је сва роба покрај све јефтиноће од најбоље струке и по најновијем укусу и кроју, зато умољавам да би се о истинитости увјерити могли за посјету моје трговине, која се налази **у главној улици бр. 857. до златне звезде.**

С поштовањем

13— **МОРИЦ БАУЕР.**

По највишем налогу Његовог ц. и кр. апостолског Величанства.

Богато снабдевена, од ц. кр. и кр. угар. лутријске управе зајамчена

XX. ДРЖАВНА ДОБРОТВОРНА ЛУТРИЈА

за грађанске цијели у овој државној половини,

да чисти приход ове лутрије намењен буде понајпре покрајини буковинској у сврху, да се подигне болница и лудница и рутенскому народному заводу у Лавову, надаље према количини прихода земаљској лудници у Валдуна Форарлберг, баденском благедејанију, заводу за изображавање женске младежи радепичког сталежа у Еденсе, моравско шлеском заводу за слепе, катол. задруги учитељица и васпитачица у Бечу, задруги zehnkreuzer за постављање виших школа за кћери чиновничке у Бечу, друштву племенити госпођа у Бечу за потпомагање доброг и користног, задруги за помагање и штедњу у Бечу, најпосле болници елизабетинерке у Клагенфурту,

7421 згодитка у савакупној вредности од **220.600 фор.**

1 главни згодитак са **60.000** фор. у златној ренти

1 главни згодитак са **20.000** фор. у зл. ренти. — 1 главни згодитак са **10.000** фор. у зл. ренти.

Даље **18** претходних и наканадних згодитака сваки од **1000** фор. **400** фор. и **200** фор. **10** згодитака сваки од **1000** фор., **15** згодитака сваки од **400** фор. **25** згодитака сваки од **200** фор. у златној ренти, на послетку згодитака у готовом од **80, 60, 40, 20** и **10** фор. у свему **100.000** фор.

Извлачење неодложно 30. октобра (11. новембра) 1880.

једна срећка кошта 2 фор. аустр. вред.

Поближе се може дознати из распореда, који се поред срећака у одељу државне лутрије, Stadt Rimergasse 7. 2. Stock, im Jacoberhofe као и код свију продаваоца исти срећака бесплатно добити може.

Срећке се шаљу бесплатном поштарином.

Од ц. кр. лутријске управе.
Беч 1. септембра 1880. 3 3

Карло Латур од Турмбурга
ц. кр. дворски саветник и управитељ лутрије

Нек нам буде дозвољено, да високопоштоване госпође домаћице учинимо пажљивима на велику штедњу, која се у томе састоји, да се поред праве кафе

Кафа од смокава

кува. Тиме се две користи постигну; 1) кафа добија пријатан укус; 2) цела ствар много јефтиније стане. Тако дакле препоручујемо нашу **кафу од смокава.**

Са 100 фор. јемчимо, да је наш еспап истинит и чист. 112—200

Почем се наш еспап од других подражава; то обраћамо пажњу на наш заштитни жиг. Кафа наша од смокава добија се у белим завитцима са златним натписом Кафу ову од смокве производа творница

Viktor Schmidt & Söhne

у Бечу Wieden, Aleegasse Nr. 48.

Главно стовариште у Новоме Саду у трговини: код **Емериха Дингена и Браће Вагнера.** У Н. Паланки код **Нађ Деже.** Ј. Фриша G. Bienert у Вршцу. Опште аустро-угарско чиновничко друштво за потрошарину у Оршави. А. Бошковић и синови Панчево. Адалберт Шверер у Филипови.

SCHUTZ MARKE S&S REEL

БОНБОНИ

ОД

БОКВИЦЕ

за прса, од кашља, од промуклости, од слуза (Schleim), од тако званог магарећег кашља код деце (Keuchhusten.) Такођер против бола у плући и прсима.

Боквица је биљка, коју је бог створио за лек и спасење болујућег човечанства. Биљка ова има у себи ту силу, да лечи грпобољу и душник. Што се тиче нашег производа, јамчимо, да се у овим бонбонима налази чиста смеса од шећера и од сока од боквице. Чинимо пажљивим на наш заштитни жиг (Schutzmarke.)

Victor Schmidt & Söhne

Боквични бонбони по цени од 30 кр. кутијица могу се добити код:

k. k. Landesbef. Fabrikanten, Wien, Wieden, Aleegasse 48.

У Н. Саду: код **Г. Плавшића, Е. Дингена**; браће **Вагнера, Д. Коде; В. Швела, Л. Ц. Јунгингера** у Петроградину, **М. Ритер** Перјамош (Банат.) Х. А. Волтман, Н. Ђуришић у Руми, Ђ. Петровић Ириг, Јос. Бах у Земуну. Л. С. Месаровић Осек, Ј. Фриша у Вршцу, Опште аустро-угарско чиновничко друштво за потрошарину у Оршави. В. Стефановић Бела Црква. В. Лазаревић Сурчин. Rud. Reich, B. Pipel, Verőce, Г. Еленер Варјаш.

Одговорни уредник др. Милан Ђорђевић.

Српска народна задружна штампарија.